

Páncéllal az idő ellen

... egy entet nagyon nehéz rajtakapni, amikor mozog, s amikor nem mozog, éppen úgy néz ki, mint egy fa...
(Részlet J. R. R. Tolkien [ejtsd: tolkin] egy olvasóhoz írt leveléből)

Szépen csengő páncél szavunkat a zordabb hangzású német *panzer*ből (ejtsd: páncser) magyarítottuk a 14. század táján. Hallatán legelőször küzdelemre, háborúra gondolunk. Láncinges keltákra, fapajzsos római légionáriusokra, bőrvértes honfoglalókra, középkori páncélos lovagokra, mellvértes nehézlovasokra és acéllemezekkel burkolt hadihajók, tankok, rakéták seregére.

Vagy talán egy régi erdélyi népmondára a Keményfalvát megmentő jégpáncélos vitézről.

Lakatos Jánosnak hívták, és sokat levágott a falujára törő tatárok közül, a többiek azonban rátámadtak. Nyilaik elől az Olt folyón át menekült, s mikor a partra ért, a hideg víz ráfagyott a szűrére. *Mintha csak jégpáncélt húzott volna magára... Most már lövöldözhatték rá a nyilakat: mind visszapatogott a testéről.* A jégpáncélos vitéz kardjával megfutamtotta üldözőit.

Csak ezután jutnak eszünkbe az állatok, pedig tőlük tanultuk el a védőpáncél használatát. Kagylót a héja, kecsagét a vértje, teknőcöt teknője,

bogárkát kitinpáncélja, krokodilt szarupajzsa, az orrszarvút pajzssal felérő vastag bőre óvja, segíti a létért folytatott küzdelemben.

A fákra már nem is gondolunk, pedig kérgük páncélként működik. Egy mostanában világhírűvé vált fafajta neve utal is erre. *Megtalálták Európa egyik legöregebb fáját!* Ilyen és ehhez hasonló címekkel járta be nemrég a világsajtót a hír, hogy svéd, német és amerikai tudósok ezerévesnél is idősebb balkáni *páncélfenyőt* találtak a görögországi Pindosz-hegységben. De nem csak egyet: tucatnyi hasonló korúra becsült fajtársa áll a közelében. Megmaradásukat annak köszönhetik, hogy nagy magasságban, nehezen megközelíthető helyen élnek. A kutatócsoport vezetője csodálkozott is, hogy ott maradtak meg, ahol az emberi civilizáció már háromezer éve megvetette a lábát. (A görögök ugyanis rengeteg erdőt kiirtottak, kellett a fa a hajóépítéshez.)

A legnagyobb és legvastagabb törzsű páncélfenyőből vett furatmintán 1075 évgyűrűt számoltak meg. Milyenségükből tudnak következtetni a *dendro-klimatológusok* (a 'fa' görögül *dendron*) az elmúlt évezred(ek) időjárására. A megvizsgált fa gyönyörű példány. Nyilván ezért nevezték el Adoniszról, a görög mitológia csodás szépségű, évről évre újjászülető alakjáról.

A páncélfenyő (másképpen balkáni, bosnyák vagy fehér kérgű fenyő, leírója után Heldreich fenyő) a Balkán-félszigeten és Dél-Olaszországban őshonos. 1500-2500 méteren, meredek, száraz lejtőkön él. 35 méterre is megnő, átmérője elérheti a két métert. Világosszürke, kemény és ellenálló kérgének mintázata miatt

nevezte el 19. századi felfedezője páncélfenyőnek. Adonisznak egyébként versenytársa is van: a Pirin-hegység bosnyákfenyője a bolgárok szerint 1300 esztendő.

A fák Földünk leghosszabb életű élőlényei, de legtöbbjük nem éri meg a génjeibe programozott kort. Rengeteg veszély les rájuk. Csak a képzelet világában tudják legyőzni ellenségeiket, mint *A Gyűrűk Urában* a Fangorn erdő mozogni és beszélni tudó fáit, az ősrég entek.

Kéregpáncéljuk nem menti meg a fákat sem a természeti katasztrófáktól, sem az emberektől. Tűzvesztek, szökőárok, hegyomlások, ónos és savas esők, a technika fejlődése, az emberi kapzsiság és ostobaság pusztítja őket. Mindegy, hogy az Amazonas erdői, árterei kopár fűz- és nyárligetei, vagy a Balaton-partot, a falusi utcákat szegélyező jegenyesorok – egyforma sors vár rájuk. Tarra vágott erdők kopár foltjai, öles fatönkök maradnak a sívító láncfűrészek után.

Csodával határos, ha egy-egy példány elkerüli a pusztulást, mint a skóciai Fortingall tiszafája vagy a Kréta szigetén található olajfa. Mindkettőt háromezer évesnél többre becsülik; ezeket tartják kontinensünk legidősebb fáinak.

A Föld legeslegöregebb fáit messze megelőzik őket és Dél-Európa páncélfenyőit. Adonisznak és társainak még jó pár ezer évig kell harcolni az idővel (és az emberekkel), hogy elérjék az észak-amerikai szálkás fenyő, a Kaliforniában élő Matuzsálem mostani korát, a 4800 évet. Nálánál két évszázaddal idősebb bátyját, Prométheuszt, egy túlbuzgó éghajlatkutató vágta ki, hogy évgyűrűit megszámlálhassa. *JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE*